

Presidenten: Disse spørsmålene utgår. Da er vi ferdig med sak nr. 1 på dagens kart.

Sak nr. 2

Interpellasjon fra representanten Bjørn Hernæs til sosialministeren:

«Kravet om en undersøkelse av forholdene omkring de såkalte krigsbarnas skjebne øker i styrke og omfang. Påstander om forsvinninger, mishandling og dokumentforfalskninger bør ikke bli stående ubesvart. Hvis påstandene er korrekte, representerer de en behandling av barn som hverken samsvarer med norsk rettferdighetsans eller norsk og internasjonal lov. Slike handlinger kan heller ikke unnskylde med foreldrenes bakgrunn. Hvis påstandene er ukorrekte eller unyanserte, fortjener de å bli belyst, for å få de faktiske forholdene på bordet. Målet må være å få frem de faktiske forhold, ikke bare av hensyn til dem som ble rammet, men også for å kunne trekke lærdom av historien.

På hvilken måte vil Regjeringen sikre en grundig undersøkelse av saken, og hvordan vil Regjeringen holde Stortinget orientert?»

Bjørn Hernæs (H): Etter alle granskingene i de senere år er det berettiget å stille spørsmål om hvor mye vi som individer og som nasjon skal gå inn i oss selv og grave i fortiden. Granskinger bør ikke bli til selvpining, og vi må være sikre på våre egne motiver. Jeg har stilt meg selv spørsmålet om vi i ønsket om åpenhet og rettferdighet kanskje åpner sår som er grodd.

Under og etter krigen var situasjonen vanskelig for svært mange barn i Norge. Allikevel er det indikasjoner på at noen barn som gruppe opplevde forholdene enda verre enn andre. Spørsmålet bør ikke lenger bli stående uavklart. Er det begått urett, bør vi rydde opp i den utstrekning det lar seg gjøre. Er påstandene og beskyldningene mot norske myndigheter og institusjoner grunnløse eller overdrevne, bør det også dokumenteres.

Det er en belastning i denne saken at det tilsynelatende har vært så liten vilje fra myndighetenes side til å sette foten ned og få avklart hva som er skjedd og hva som ikke er skjedd. Både henvendelser til Stortinget i forskjellige former og til enkelte departementer er, tilsynelatende, møtt uten noen sterk vilje eller noe ønske om å få sakene frem i lyset og en gang for alle få fastlagt realitetene i krigsbarnas skjebne.

Jeg håper det forløp tidligere henvendelser har fått, ikke har skapt prestisje som også denne gang hindrer full åpenhet. Vi er ikke først og fremst ute etter å finne syndebukker, men å finne frem til sannheten, så langt det lar seg gjøre. Vi kommer allikevel ikke helt utenom skyldspørsmål, og jeg siterer fra Aktuelt Perspektiv av 9. mai i år:

«Det blir reist spørsmål om hvem som er ansvarlige for at krigsbarna har fått dårlig behandling. Flere enkeltpersoner sitter helt sikkert, de bør iallfall gjøre det, med en vond følelse etter det som har kommet frem. Hver enkelt har ansvar for det som man har

tenkt, sagt og gjort mot krigsbarna. Mange må derfor gå i seg selv med en skikkelig selvransakelse. På den annen side er historiene mange om mennesker som enten ikke fikk eller som fikk mangelfull hjelp av det offentlige. Av den grunn må det tas et kollektivt ansvar.»

Selv om forfatteren går lenger i å fastlegge skyldspørsmål enn jeg synes det er grunnlag for uten etter en nøyere gjennomgåelse av sakens forskjellige og meget komplekse sider, er det klart han har et poeng.

En av de mange beskyldningene mot den norske stat er at deler av den erstatningen som ble gitt etter avtalen mellom Norge og Forbundsrepublikken Tyskland den 2. august 1959, ikke er rettmessig fordelt. Både i den offentlige debatten og i møter med krigsbarn blir det satt frem påstander om at den norske stat har stoppet og brukt til andre formål midler som Forbundsrepublikken kanaliserte til Norge for å hjelpe norske mødre og krigsbarn som hadde det vanskelig. Videre blir det hevdet at understøttelsesbidrag fra tyske fedre ikke har nådd frem til rett adressat fordi norske myndigheter har holdt pengene tilbake. Dette er påstander som vi ikke bør ha hengende over oss dersom de er usanne. Skulle de være sanne, bør det ryddes opp.

Et gjennomgående tema er det også at staten har latt være å formidle kontakter fra tyske fedre som har lett etter sitt norske barn og den norske moren. «I barnets interesse», er det gjerne blitt sagt, har man stoppet og begravet slike henvendelser. Igjen sier det seg selv at slike uverifiserte påstander ikke bør bli hengende ubesvart over oss.

Det samme gjelder påstandene om at kirkebøker er forfalsket for å skjule krigsbarnas identitet. Hvis det også er slik at man selv nå nektes utskrift av kirkebøkene, er det enda større grunn til å være på vakt. Heldigvis ser f.eks. fungerende biskop i Hamar meget alvorlig på saken og lover at påstanden skal bli gransket. Poenget er selvsagt at uansett hva som måtte ligge til grunn, har ingen rett til å skrive inn falsk far i kirkebøkene eller nekte myndige mennesker en rett til utskrift.

Det er nokså åpenbart at mange av krigsbarna selv føler at de er på evig vandring fra riksarkiv til fylkesmenn, til bidragsfogder, til kommunalarkiver for å forsøke å skaffe seg informasjon om egen bakgrunn. Det hevdes at det fra offentlige myndigheter er liten forståelse for og vilje til å hjelpe. Slik burde det ikke være. Tvert imot burde disse menneskene ha krav på hjelp fra myndighetene til å finne ut hvem de er. Det gjelder jo ikke lenger bare krigsbarna selv, også deres barn igjen vil selvsagt vite om sin egen bakgrunn. Innsyn i egen skjebne er krav nummer én fra mange krigsbarn og deres etterkommere.

Det er viktig som bakgrunn for saken at vi har in mente at mange nordmenn, naturlig nok, har sterke følelser når det gjelder ethvert tema som kan knyttes til 2. verdenskrig. Det er slett ikke vanskelig å forstå, men tvert imot høyst forståelig, at mange følte bitterhet og trang til hevn overfor dem som stod på feil side i okkupasjonstiden. Allikevel er det vanskelig å akseptere, selv

i ettertid, at slike følelser skulle få utslag i trakassering av uskyldige barn. Enda mer uforståelig er det at slike tanker tilsynelatende forekommer også i dag. La meg dog føye til at av alle de titalls henvendelser jeg har mottatt i denne saken, er det bare én som kan oppfattes som en mild avstandtagen i forhold til at vi skal gjøre opp for oss med hensyn til det krigsbarna måtte ha lidd av overlast. Og selv i den henvendelsen er det mer en følelse av at krigsbarna nå skal særbehandles i forhold til barn som led vondt på grunn av okkupasjonsmaktens overgrep, som blir oppfattet som sårende. En slik følelse er lett å forstå. «Hva med oss som mistet våre ekte-menn/fedre (på norsk side), men som heller aldri har mottatt noen form for erstatning», skriver vedkommende. Det er mulig at vi har flere uoppgjorte saker liggende, men det må ikke hindre at krigsbarna blir fair behandlet. Som tidligere nevnt er det ting som tyder på at behandlingen av krigsbarna på mange måter står i en vond særstilling.

Det er liten tvil om at media, i samspill med enkelte ildsjeler, skal ha hovedæren for at krigsbarnas skjebne er satt på dagsordenen. Myndighetene har dessverre opptrådt som bremseklosser. Det er rett og slett frustrerende i dag å lese utredningen fra det såkalte Krigsbarnutvalget, nedsatt av Sosialdepartementet i 1945. Her ble barn av tysk far og norsk mor til dels stemplet som fremtidige undermålere, og anbefalingene la opp til retningslinjer for den fremtidige «behandlingen» av barna som avslører hårreisende holdninger. Ingen offentlig norsk institusjon har så langt følt ansvar for å argumentere mot de konklusjoner som der ble offentliggjort, eller på annen måte kommet krigsbarna i møte. På dette grunnlag er det etter min mening særlig viktig at departementet selv tar tak i saken, slik at de ulike påstandene blir klarlagt.

I denne forbindelse vil jeg henvise til mitt spørretime-spørsmål til justisministeren av 1. april i år. Det fremgikk av svaret at spørsmålet om krigsbarna har vært til behandling i flere departementer uten at spørsmålene er besvart på en slik måte at det er skapt ro om saken. Tvert imot dukker den opp med fornyet styrke. Særlig har meldingen fra NTB om avtalen mellom Forbundsrepublikken Tyskland og Norge satt saken fornyet på dagsordenen til tross for at Utenriksdepartementet, ifølge justisministerens svar 1. april, ikke har «funnet at en slik erstatning er gitt». Justisministeren sa videre:

«Henvendelsen fra krigsbarna til Utenriksdepartementet kan muligens» – jeg understreker muligens – «skyldes en misforståelse i forhold til hvem som er omfattet av avtalen med Tyskland.»

Jeg håper vi kan bli enige om at «muligens» ikke er et uttrykk som er egnet til å skape ro om en så følsom sak. Her må vi rett og slett be om at det blir skapt en udiskutabel avklaring av hva avtalen mellom Forbundsrepublikken og Norge innebærer.

Stortingets Billighetserstatningsutvalg har også flere ganger behandlet søknader fra krigsbarna, sist i Innst. S. nr. 92, for 1994-95. Billighetserstatningsutvalget avsto en bestemt søknad med to stemmer mot én. Mindretallet, tidligere stortingsrepresentant Eva Finstad, mente ifølge

justisministeren, at saken syntes å reise spørsmål av politisk art og fant ikke å ville ta stilling til saken før spørsmålet var politisk vurdert.

Jeg nevner disse to eksemplene for å vise at det nå er på tide å få saken politisk vurdert. Av den grunn og også på grunn av justisministerens generelt imøtekommende svar og aksept av spørsmålets alvorlige karakter håper jeg at vi nå kan få en offentlig gjennomgang som får satt et endelig, offentlig stempel på krigsbarnas skjebne og hvilke konklusjoner som bør trekkes etter denne gjennomgangen.

Svaret fra sosialministeren blir imøtesett med stor interesse. Jeg vil, i hvert fall i denne omgang, være tilbakeholdende med konkrete krav om hvordan gjennomgangen bør foretas, for ikke å snakke om å trekke bastante konklusjoner på forhånd. Det har vært nærliggende å kreve en offentlig granskning. I påvente av statsrådens svar vil jeg imidlertid nøye meg med å be Regjeringen om å vurdere om den vil nedsette en offentlig granskingskommisjon. Det vil i en slik sammenheng være naturlig samtidig å vurdere mandatet og sammensetningen av en slik eventuell kommisjon.

Med dette vil jeg på vegne av Høyre ta opp forslag nr. 1.

Presidenten: Bjørn Hernæs har tatt opp det forslaget han refererte til.

Statsråd Magnhild Meltveit Kleppa: Stortingsrepresentant Bjørn Hernæs sett i dag søkjelyset på ein bit av vår historie som for mange av oss har vore lukka. Han har tidlegare stilt spørsmål i spørjetimen, og fylgjer no opp med ein interpellasjon, slik at vi kan få ei breiare klargjering på dette området.

Eg er samd i at det no er viktig å få fram dei faktiske forholda om dei såkalla krigsbarna og deira situasjon etter krigen. Det er over tid sett fram alvorlege påstandar om den lagnaden som er blitt desse barna til del. Skuldningane rettar seg både mot private og mot det offentlege. Det er 53 år sidan krigen slutta, vi må kunna sjå tilbake og vera opne for kritiske spørsmål til historia og det offentlege sine handlemåtar i tida etter krigen. Er det gjort urett, må dette fram, og der vi kan retta opp eller bøta på skade, bør vi vera opne for å drøfta løysingar.

Eg har dei siste dagane hatt møte både med Norges Krigsbarnforbund og Landsforeningen Rettferd for taperne. Begge desse organisasjonane arbeider for krigsbarna si sak. I desse møta kom det fram ulike synspunkt på kva som bør gjerast framover for krigsbarna, og fleire konkrete innspel og framlegg. La meg òg nemna at eg også har hatt reaksjonar frå personar fødte under eller etter krigen med tysk far, som ikkje ynskjer noko søkjelys på dette spørsmålet, og som vil formidla at dei for sin del har hatt ein grei oppvekst som det ikkje er grunn til å sjå nærare på.

Frå organisasjonane er det same understreka. Situasjonen har vore ulik for denne gruppa. Eg ynskjer å imøtekoma dei som har opplevd vanskar og forsøming frå det offentlege, det er deira forhold representanten Bjørn

Hernæs tek opp, og det er deira forhold vi no må gå nærare inn i.

Organisasjonane synest å vera samde om at det er yn-skeleg med ei form for gransking eller kartlegging av kva som faktisk er skjedd, der ein rettar søkjelyset på oppvekstkåra for krigsbarna generelt, og kva det offentlege har gjort eller eventuelt forsømt å gjera. Organisa-sjonane har derimot noko ulik tilnærming til spørsmålet om økonomisk erstatning. Det er òg reist spørsmål om den erstatningssummen som Tyskland utbetalte til Noreg etter krigen, den såkalla krigsfangeerstatninga, frå tysk side også var meint å skulla gå til krigsbarna. Av andre spørsmål som er tekne opp, kan nemnast hjelp til innsyn i offentlege arkiv, oppretting av feilførde dåpsattestar, hjelp til kontakt med familie, avklaring av arvespørsmål, m.v.

Det som står klart for meg i dag, er at denne saka har mange sider og må utgreiast nærare før Regjeringa kan ta stilling til kva tiltak som kan vera tenlege. Eg har alt sett i gang arbeidet med å vurdere dei ulike punkta og kva tilnærming som kan vera høveleg. Og eg vil sjølv-sagt supplera det arbeidet med det som måtte koma fram i debatten i dag. Dette vil ta noko tid, men saka vil få høgste prioritet i departementet. Det må først gjennomfø-rast eit grunnlagsarbeid for å framskaffa eit betre ut-gangspunkt for å kunna ta stilling til kva som må utgrei-ast nærare, kva type utgreiingar vi treng, og kven vi så skal setja til ei slik oppgåve. Vi må òg ha noko tid til å sjå på om det kan vera andre aktuelle spørsmål å gå nøy-are gjennom enn dei organisasjonane har teke opp.

Eg har teke initiativ til at alle dei departementa som har eit ansvar her, no skal sjå på kva som har kome fram av spørsmål og oppgåver som gjeld krigsbarna sin situa-sjon, og kva løysingar som kan vera aktuelle. Når dette arbeidet er gjort, vil eg koma tiltake til Stortinget på ein eigna måte.

Bjørn Hernæs (H): Jeg vil gjerne takke statsråden for svaret. Det er vanskelig å se at det er noen særlig, hvis noen overhodet, substansiell uenighet mellom stats-råden og meg i denne saken. Jeg vil derfor i denne om-gang bare gi et par kommentarer. Jeg tar det som gitt, det som statsråden nå opplyser, at det også er krigsbarn som ikke ønsker å ha noe mer gransking om dette, at de har hatt en grei oppvekst og ikke ser noen grunn til å bli nærmere behandlet. Det er helt sikkert riktig for disse menneskene. Men jeg går ut fra – og det fremgår vel klart av statsrådens innlegg – at det ikke skal brukes som begrunnelse for at man ikke skal granske dem som har hatt det vondt. Jeg skal ikke gjøre meg til noen stor spe-sialist på dette området, men det er vel noe med at det er ikke den friske som trenger legehjelp.

Ellers er jeg også helt enig i at spørsmålet om øko-nomisk erstatning neppe er det viktigste spørsmålet. Svært mange som har vært i kontakt med meg, bekrefter det statsråden sier, at det er mer det å få en gjennomgang av dette, og jeg tror det er nokså gjennomgående at svært mange ønsker seg en offisiell erklæring – noen vil kan-skje si en beklagelse fra de norske myndighetene.

Men så må jeg gå litt tilbake, allikevel. Det er greit nok å be om mer tid, men tiden fra 1945 og til i dag er heller ikke helt kort. Og saken har vært oppe så mange ganger at jeg blir sittende tilbake med et lite spørsmål om det ikke kunne være mulig for statsråden å være noe mer presis om hva mer tid betyr, særlig når man ser det i forhold til det lange tidsperspektivet i denne saken. Jeg holdt på å spørre om hva i all verdens rike man nå har å granske og vurdere, annet enn en vilje til å skjære igjen-nom og gi ord og innhold til det som statsråden og jeg verbalt er enige om. Jeg skulle gjerne hatt – hvis jeg må be om det – en noe nærmere presisering av hvilke tids-rammer vi snakker om i denne sammenheng.

Statsråd Magnhild Meltveit Kleppa: Eg vil gjerne fyrst berre stadfesta at interpellanten og eg har ei felles oppfatning av at her er det eit grunnlag for å gå nærmare inn i ein bit av historia som for mange av oss har vore lukka. Eg vil òg understreka at mitt poeng med å trekka fram at her er ulike reaksjonar, er å nemna at situasjonen har vore ulike blant denne gruppa, men eg vil imøtekom-ma dei som har opplevd vanskar og forsøming. Det er deira forhold vi no må gå nærmare inn i, og det er slik eg òg oppfatar interpellanten.

Så til tidsperspektivet. Eg har forståing for interpel-lanten sitt utolmod, for det har blitt sagt frå denne talar-stolen mange gonger at ein skal vurdere saker nærmare, og så går det både vinter og vår. Eg er innstilt på at dette ikkje skal ta lang tid. Det er derfor eg seier at denne saka vil bli gitt høgaste prioritet. Som sagt, eg håpar på ein eigna måte å kunna koma tilbake til Stortinget med ei oppfølging av desse spørsmåla i løpet av hausten.

Vidar Bjørnstad (A): Statsråd Aure uttalte i et svar i spørretimen tidligere i år følgende:

«... hvis det er skjedd ting her som var feilaktige i forhold til erstatningene, og det er skjedd de overgrep som det nå er kommet fram opplysninger om i media» – og jeg vil legge til fra mange enkeltpersoner – «er det grunn for det norske samfunn til å ta et oppgjør med dette.»

Dette er essensen i den sak vi nå debatterer: situasjo-nen for krigsbarna i årene etter krigen og nødvendighe-ten av å få en avklaring i hva som har skjedd. Dette kra-vet slutter Arbeiderpartiet seg til.

Saken dreier seg om hvordan samfunnet behandlet en gruppe uskyldige barn etter krigen. Historiene om dem som enten ikke fikk hjelp eller fikk mangelfull hjelp fra det offentlige, er mange. De mange påstander om feil i erstatningsordninger, urett og overgrep mot barn og en-keltindivider kan ikke stå ubesvart. Var det riktig at Nor-ge overså avtaler om at barn etter tyske soldater også skulle anses som ofre fra 2. verdenskrig, og dermed bi-drog til at krigsbarna ikke fikk erstatning? At mange fø-ler de ble utsatt for urett og overgrep, er én ting, at of-fentlige organer har medvirket, er noe annet. Vi må ta et kollektivt ansvar for å få dette belyst. Spørsmålet dreier seg ikke bare om en moralsk oppreisning overfor denne gruppen, eller for å være mer korrekt, for mange i denne

gruppen, men like mye, ja kanskje i større grad, om et eventuelt grunnlag for økonomisk erstatning. Det viktigste nå er imidlertid å få klarlagt de faktiske forhold, og vi er fornøyd med at departementet har startet dette arbeidet. Hvordan dette skal skje, vil vi overlate til Regjeringen å vurdere, og jeg er tilfreds med statsrådens lovnader om orientering til Stortinget – i første omgang presisert til i løpet av høsten. Jeg vil derfor også anbefale representanten Hernæs å gjøre forslaget om til oversendelsesforslag, idet vi ikke ønsker å ta stilling til én fremgangsmåte fremfor andre. Arbeiderpartiet vil ta stilling til videre oppfølging når departementets avklaring og vurderinger av de faktiske forhold foreligger.

Jørn L. Stang (Frp): Landsforeningen Rettferd for taperne har brakt en dyp urettferdighet opp i dagens lys: tyskerungenes skjebne i det norske samfunn. Noen velger å kalle dem krigsbarn fordi begrepet «tyskerunge» for noen fortsatt er forbundet med noe negativt. Sett i forhold til de mange ublide skjebner og lidelser disse krigsbarna har fått, burde begrepet «tyskerunge» nærmest være noe man hadde respekt og stor sympati for. Det er en skamlett i norsk historie at barn med norsk mor og tysk far er blitt så forstemmende behandlet av norske myndigheter. Denne gruppen krigsbarn er fortsatt en stor minoritet som samfunnet ikke har gjort opp med. Flere av om lag 9 000 krigsbarn møtte en uverdig skjebne. Noen havnet i barnehjem, andre ble adoptert bort fra landet. Tyskerhatet satt som en vond klo i samfunnet gjennom hele oppveksten til tyskerbarna, som har lidd for det i forskjellig grad. Mange barns skjebne var å bli sendt fra det ene barnehjemmet til det andre, for så å havne i spesialskoler for åndssvake barn. Terskelen for å bli sendt til disse institusjonene var svært lav.

I 1959 inngikk Norge en avtale med Forbundsrepublikken Tyskland om kompensasjon til norske statsborgere som ble hardt rammet under 2. verdenskrig. Norge fikk utbetalt et beløp i tyske mark som den gang tilsvarte 102 mill. norske kroner. I Etterkrigs-Norge kom det ikke på tale å gi erstatning til tyskerungene. Denne gruppen var heller ikke sterk nok til å kreve erstatning. I 1956 ble det i lovs form i Tyskland slått fast at barn og enkelter etter tyske soldater skulle erklæres som krigsofre. Erstatningssummen ble utbetalt i to omganger til Norge, og pengene havnet rett i statskassen. Etter Fremskrittspartiets mening er det høyst nødvendig å gi krigsbarna en eller annen form for oppreisning fra norske myndigheter. Det vil være riktig å opprette en offentlig granskingskommisjon for å kunne avdekke og belyse forholdene rundt behandlingen av den gang uskyldige barns skjebner i det norske samfunn.

Presidenten: Den reglementsmessige tiden er straks omme. Presidenten vil foreslå at vi fortsetter dette møtet inntil dagens kart er ferdigbehandlet – og anser det som vedtatt.

Finn Kristian Marthinsen (KrF): Det er vel ikke vanskelig å få tverrpolitisk enighet i denne sal i denne

saken. Vi er alle enige om at den skjebne som ble disse barna til del, og som Bjørn Hernæs har tatt opp i sin interpellasjon, var uverdig for svært, svært mange. Det er heller ikke vanskelig for oss å samle oss om bekjennelse av fortidens synder. Det som imidlertid er viktig, er at vi nå får gjort opp for dette på en måte som står i stil med de ord vi bruker for å beskrive dette. Krigsbarnas lidelser, både fysiske og psykiske, har vært av en sånn karakter at det er nødvendig at vi ikke bare kjapt blir enige om noe, men at vi, som statsråden har sagt, går grundig inn i dette og på en gjennomgripende måte finner fram til de ulike sider ved et komplisert saksforhold. Mange sider trenger belysning, og, som det også har vært henvist til, noen av spørsmålene er allerede besvart, om enn ikke fyllestgjørende, i en spørretime tidligere i vår.

Sosialministeren har i dag klart vist at det i departementet blir arbeidet seriøst med problematikken omkring krigsbarna og deres skjebne. Det er gitt høyeste prioritet, sa ministeren, og det bør være mer enn tilstrekkelig for oss til å kunne vente den tiden som trengs, på forslag som skal legges fram for Stortinget. Saken har mange sider som må utgreies nærmere, og det er også viktig for oss i Kristelig Folkeparti å understreke at det handler her ikke bare om det å yte økonomisk kompensasjon for en overlast som er lidd. I aller høyeste grad handler det om å bekrefte menneskeverdet til disse menneskene, slik at de på en annerledes måte enn de så langt har opplevd, av samfunnet får høre at deres liv er like mye verd som vårt – vi, som befinner oss på den grønne gren i forhold til det å være krigsbarn. Vi må bekrefte deres likeverd som mennesker.

Ut fra sosialministerens svar synes det unødvendig å be Regjeringen vurdere å nedsette en offentlig granskingskommisjon. La oss gi statsråden tid til å jobbe grundig med dette prioriterte arbeidet, slik hun har gitt uttrykk for i sitt svar.

Tor Nymo (Sp): Krigsbarninnstillingen fra 1945 gir uttrykk for at det blant såkalt gode nordmenn gjorde seg gjeldende en hatefull holdning til krigsbarna.

Den hatefulle holdningen til barna lot til å være spesiell for Norge. Selve innstillingen – fra november 1945, med lovforslag – dokumenterer at det rådet et ualminnelig sterkt hat mot krigsbarna. Denne dokumentasjonen antas å være tilstrekkelig til å frembringe sterk mistanke om at det på lokalplanet rundt om i landet ble truffet urettmessige forvaltningsavgjørelser overfor krigsbarna.

Hevntanken var fremtredende, og i mange år led krigsbarna og deres mødre. Vi vet at mange gode nordmenn på en grotesk måte fordømte «tyskerjentene» og deres «parasittungen», som Lofotposten skrev i sin leder 19. mai 1945. Men lesning av krigsbarninnstillingen fra 1945 gir inntrykk av at det var nødvendig å fremme forslag til lovbestemmelser som gav etter for folks hevntrang. Det hele munnet ut i lovforslag som gav anledning til forskjellsbehandling av krigsbarn i forhold til andre norske barn, som førte til en klar svekkelse av rettssikkerheten til krigsbarna og deres familier. Barna var uskyldige ofre, men de ble stigmatisert og urettmessig be-

handlet. Det er ille at ca. 9 000 barn med norsk mor og tysk far fikk en slik behandling av det norske samfunnet.

Ofta er det slik med oss alle at vi ikke er så gode i tanker, ord og gjerninger. Ordet «rasisme» er så visst ikke utgått av vokabularet. Det lever i beste velgående i dag, som for 53 år siden.

For mange uskyldige barn og deres mødre har årelange overgrep mer eller mindre ødelagt deres liv. Jeg er glad for at denne saken nå tas opp. Det er på tide. Uretten mot krigsbarna kan aldri gjøres god igjen, men vi plikter å ta et historisk og moralsk/etisk oppgjør med det som skjedde, og la dette også komme til uttrykk økonomisk.

Landsforeningen Rettferd for taperne har nå registrert ca. 1 600 krigsbarn. Organisasjonen kan dokumentere overgrep mot krigsbarna. Jeg tror sosialministeren gjør vel i å undersøke det materialet om krigsbarna som er tilflytt Landsforeningen Rettferd for taperne.

Til slutt tillater jeg meg å uttrykke håp om at den debatten vi har her i dag, sammen med medieoppmerksomheten som denne viktige saken har blitt til del i den senere tid, vil bidra til at storsamfunnet nå, en gang for alle, gir krigsbarna en verdig oppreisning, både moralsk og økonomisk.

Jeg tillater meg også, i likhet med foregående talere, å be forslagsstilleren, Bjørn Hernæs, om å gjøre om forslaget til et oversendelsesforslag.

Eirin Faldet (A): Jeg vil først og fremst gi honnør til representanten Bjørn Hernæs fordi han tar opp denne saken i Stortinget. Den åpne debatten omkring tyskerbarnas skjebne i Norge har bl.a. medført at flere menneskeskjebner har kommet fram i lyset. Mange ulykkelige mennesker har tort å stå fram, og samfunnet har møtt en sannhet som vi såkalte medmennesker ikke har særlig grunn til å være stolt av.

Barn velger som kjent ikke sine foreldre, og tyskerbarna har ikke gjort noe annet galt enn at de faktisk er født av en norsk mor og en tysk far. Det er det som har vært deres problem i barndom og oppvekst. De ble grovt trakassert og mobbet. Materialet som er lagt fram for landsforeningen for krigsbarna, viser at altfor mange krigsbarn har altfor lenge måttet lide hardt for foreldrenes såkalte misgjerning. Det er overhodet ikke nevnt at også disse barna faktisk var kjærlighetsbarn.

Jeg skal ikke her gå inn på problemene og alle typer trakassering fra storsamfunnet. Det har flere av talerne kommet inn på før. Jeg har forståelse for at sosialministeren må vurdere alle sider av denne saken, men denne interpellasjonen bør gi det resultat at storsamfunnet gir en uforbeholden unnskyldning til dem som har lidd overlast. At mange leter etter sine røtter, må vi forstå, og det bør departementet bistå med. Når det gjelder økonomisk erstatning, bør dette vurderes i henhold til det enkelte tyskerbarns skjebne, men det beløp Tyskland stilte til disposisjon, bør i alle fall tilfalle dem som har krav på det. Jeg er også enig med dem som har sagt at dette haster det med å få gjort opp.

Mange av de problemer mange sliter med, kan vi selvsagt ikke på noen måte kompensere med penger,

men det kan være en håndsrekning. Jeg vil også henstille til sosialministeren å gi økonomisk bistand til private organisasjoner, sånn som f.eks. Norges Krigsbarnforbund, slik at disse kan hjelpe det enkelte mennesket, tyskerbarna, som trenger noen å henvende seg til når de nå tør stå fram. Og jeg håper at vi for framtida kan være åpne overfor situasjoner som eventuelt oppstår etter en så vond tid som den vi hadde.

Inge Lønning (H): I denne sak må man med god grunn kunne bruke uttrykket på høye tid når det gjelder å sette saken på dagsordenen i Norges nasjonalforsamling. De mennesker saken gjelder, er alle godt over 50 år og har et langt liv bak seg allerede.

På begynnelsen av 1990-tallet deltok jeg i en norsk universitetsdelegasjon som besøkte det sørlige Afrika, bl.a. Zimbabwe og Sør-Afrika, før omveltningen, og vi konstaterte at ved mange av universitetene der nede klarer man i dag aldeles utmerket å leve side om side svarte og hvite. Og en i den norske delegasjonen stilte spørsmålet: Hvordan er det mulig at mennesker kan leve fredelig sammen og respektere hverandre når den ene part har gjort så mye vondt mot den andre gjennom så lang tid? Til det svarte vedkommende med et aldri så lite smil i munnviken: Har dere aldri hørt om kristendommen i Norge? Og det spørsmålet har ofte slått meg kunne være velbegrunnet når man ser hen til det faktum at da vi feiret 50-årsminnet for frigjøringen i 1945, var det fremdeles ikke mulig i Norge å føre en avslappet debatt om de nasjonale konfliktene som preget det norske folk under den 2. verdenskrig – etter 50 år fremdeles ikke mulig. Det er vel noe ved vår norske folkekarakter som gjør at vi har en egen evne til å være langsinte i dette land, og vi har en egen evne til å gjemme på konfliktstoff over lang tid.

Når det gjelder den gruppe mennesker som interpellanten har tatt opp i sin interpellasjon, burde det i dag være – og det burde det også ha vært i 1945 – innlysende for hvert eneste tenkende menneske i dette land at det er fullkomment ubegrunnet og urimelig å la vurdering av voksne menneskers adferd ramme barn. Det er under enhver omstendighet en urimelighet. Derfor burde det i dag være mulig å oppnå 100 pst. enighet ikke bare i denne sal, men i hele det norske folk, om at vi her skylder å gjøre det som er mulig å gjøre, for å gjøre godt igjen den urett som er begått mot et stort antall mennesker som ikke har gjort seg skyldig i noe annet enn å bli født. Og det er en begivenhet som de fleste av oss ikke kan gjøre særlig mye mer fra eller til med enn å ta den til etterretning. Sin egen fødsel kan ingen av oss ha herredømme over. Derfor er jeg glad for at interpellanten har tatt saken opp, og jeg er glad for den enighet som er kommet til uttrykk i denne interpellasjonsdebatten.

Bjørn Hernæs (H): Jeg antar presidenten vil ha atskillig forståelse for at jeg ikke har tenkt å forlenge dette møtet særlig mye.

Jeg vil gjerne få lov til å takke statsråden for svaret, som jeg også gjorde i mitt andre innlegg. Og presiserin-

gen om tidsaspektet setter jeg stor pris på, på samme måte som jeg setter stor pris på den enighet som det har blitt gitt uttrykk for i salen også. Det kan jo være en interessant studie i psykologi hvorfor det måtte ta 53 år å komme frem til denne enighet. Og det er en selvfølge at jeg med glede gjør forslaget om til et oversendelsesforslag.

Statsråd Magnhild Meltveit Kleppa: Eg ynskjer òg berre å understreka at eg er glad for den breie semja som er komen til uttrykk her når det gjeld ynsket om å gå nærare inn i desse spørsmåla. Eg er òg glad for den forståinga som er vist i forhold til at dette er ei sak med fleire sider, og at det trengst litt tid.

Eg har samtidig merka meg den utolsemda som er i Stortinget etter å få tilbakemelding, og – som eg sa i mitt andre svar – eg skal gjera det eg kan for at det skal skje på ein eigna måte i løpet av hausten.

Presidenten: Debatten i sak nr. 2 er dermed over.
(Votering over forslag, se nedenfor.)

Presidenten vil ringe en kort stund til votering, men all den stund det ikke er noen realitetsvoteringer i saken, vil ikke presidenten bruke mye tid på ringingen, hvis det da ikke gjøres sterke innvendinger mot det.

Etter at det var ringt til votering, uttalte
presidenten: Vi er da klare for votering.

Votering i sak nr. 2

Presidenten: Under debatten har Bjørn Hernæs satt fram et forslag på vegne av Høyre. Dette er omdelt i salen. Bjørn Hernæs har imidlertid i løpet av debatten gjort det om til et oversendelsesforslag.

Forslaget lyder i endret form:

«Det henstilles til Regjeringen å vurdere å nedsette en offentlig granskingskommisjon for å belyse de faktiske forholdene rundt de såkalte krigsbarnas skjebne.»

Presidenten foreslår at forslaget oversendes Regjeringen uten realitetsvotering. – Det anses vedtatt.

S a k n r . 3

Referat

Presidenten: Det foreligger ikke noe referat.

Møtet hevet kl. 15.20.
